

Bezbednost na Internetu

Korišćenje Interneta je bezbedno sve dok imate na umu tri osnovne stvari:

- Zaštite svoj računar
- Zaštite se na mreži
- Poštujte pravila

Zaštitite svoj računar

- Održavajte operativni sistem ažurnim
- Koristite antivirusni program
- Koristite zaštitni zid
- Pravite rezervne kopije važnih datoteka
- Budite pažljivi prilikom preuzimanja sadržaja

Zaštite se na mreži

- Budite obazrivi prilikom saopštavanja ličnih podataka
- Imajte na umu sa kim razgovarate
- Imajte na umu da na mreži nije sve pouzdano i da nisu svi iskreni

Poštujte pravila

- Morate se pridržavati zakona, čak i na Internetu
- Vodite računa o drugima i o sebi kada ste na mreži

Pretnje na Internetu

- Virusi, crvi i trojanski konji
- Hakeri i provalnici
- Neželjena pošta na Internetu

Virusi, crvi i trojanski konji

- Virusi i crvi su opasni programi koji se šire putem e-pošte ili Internet stranica. Virusi mogu da oštete datoteke ili softver koji se nalaze na računaru.
- Crvi se šire brže od virusa, direktno sa jednog računara na drugi. Na primer, crv iz e-pošte može samog sebe poslati na svaku e-adresu iz adresara korisnika. Internet crvi traže računare koji su povezani sa Internetom i koji ne sadrže najnovije bezbednosne ispravke.
- Trojanski konji, odnosno trojanci, jesu opasni programi napravljeni da izgledaju bezopasno, na primer, kao igra. Međutim, kada se aktiviraju, mogu oštetiti datoteke, a da korisnik toga nije ni svestan.

Hakeri i provalnici

- Hakeri i provalnici su termini koji se koriste za osobe koje neovlašćeno pristupaju sistemima podataka. Oni neovlašćeno pristupaju nezaštićenim računarima preko Interneta i kradu ili kopiraju datoteke koje zatim koriste za nezakonite aktivnosti.
- Najbolji način zaštite računara od neovlašćenog pristupa jeste korišćenje zaštitnog zida i ažuriranje operativnog sistema.

Neželjena pošta na Internetu

Velika količina e-pošte koju ne želite da primite naziva se neželjena ili bezvredna pošta. Ona preopterećuje sisteme e-pošte i može da blokira poštanske sandučiće. Pošiljaoci neželjene e-pošte ponekad koriste crve.

Pet pravila o korišćenju e-pošte:

- Nikada nemojte otvarati sumnjiive poruke ili priloge e-pošte od osoba koje ne poznajete. Umesto toga, izbrišite ih direktno iz menija poruka.
- Nikada nemojte odgovarati na neželjenu poštu.
- Koristite filter za bezvrednu poštu dobavljača Internet usluga ili programa, ako postoji.
- Koristite novu ili porodičnu e-adresu za Internet upite, forme na mreži i sl.
- Nikada nemojte prosleđivati lančanu e-poruku. Izbrišite je.

Zapamtite

■ **Zatvorite sumnjeve iskačuće prozore (Pop-up window)**

Iskačući prozori su mali prozori sa porukom koja vas podstiče da kliknete na prozor. Ako se takav prozor pojavi na vašem ekranu, najbezbednije ga je zatvoriti klikom na znak „X“ koji se obično nalazi u gornjem desnom uglu. Nikada ne znate šta će program uraditi, čak i ako kliknete na dugme „Ne“.

■ **Ne dozvolite da vas prevare**

Skrivanje identiteta na Internetu je jednostavno. Preporučujemo da proverite identitet osobe sa kojom komunicirate (na primer, u diskusionim grupama). Nikada ne bi trebalo da otkrijete svoje lične podatke preko Interneta, osim ako se ne radi o osobama koje poznajete i kojima verujete. Ukoliko se od vas zatraži da dostavite lične podatke Web lokaciji, uvek proverite „uslove korišćenja“ ili „smernice za privatnost“ lokacije da biste se uverili da je administrator Web lokacije objasnio za šta će se informacije koristiti i da li će biti prosleđene drugim osobama.

■ **Razgovarajte o korišćenju Interneta**

Veliki deo materijala dostupnog na Internetu nije odgovarajući za maloletnike. Razgovarajte o surfovanju i bezbednom korišćenju Interneta sa svojim učenicima.

Ponašanje na Internetu

- Zakoni se primenjuju i na Internet
- Autorska prava
- Osnovni podaci o bezbednosti informacija

Zakoni se primenjuju i na Internet

■ **Šta je dozvoljeno, a šta nije na Internetu?**

Internet je javno mesto. Kada ste na mreži, morate se pridržavati osnovnih pravila – kao kada se pridržavate saobraćajnih propisa prilikom vožnje.

■ **Zakoni se primenjuju i na Internet**

Iako je većina zakona doneta pre pojave Interneta, pravna regulativa se odnosi i na Internet. Sve što je nezakonito van mreže, nezakonito je i na mreži.

■ Internet pruža jedinstvene mogućnosti slobodne komunikacije, ali sa sobom nosi i odgovornost. Na primer, uvek ste odgovorni za sadržaj i zakonitost svoje Web lokacije, kao i za materijal objavljen na njoj.

Autorska prava

- Autorska prava štite način na koji primenjujete ideju, ali ne i samu ideju. Korišćenje materijala zaštićenog autorskim pravima za ličnu upotrebu je najčešće dozvoljeno, ali vam nije dozvoljeno da predstavite taj materijal kao svoj. Na primer, ako koristite materijal za svoju prezentaciju, morate navesti izvor materijala.
- Prosleđivanje neovlašćenog materijala (npr. nezakonitih kopija filmova ili muzičkih datoteka dostupnih na peer-to-peer mrežama) je nezakonito.
- Kopiranje softvera ili baza podataka koji zahtevaju licencu nije dozvoljeno, čak ni za ličnu upotrebu.
- Neovlašćeno korišćenje materijala može dovesti do zahteva za odštetu ili drugih zakonskih posledica.
- Internet je javno mesto. Kada ste na mreži, morate se pridržavati osnovnih pravila – kao kada se pridržavate saobraćajnih propisa prilikom vožnje.

Osnovni podaci o bezbednosti informacija

■ **Zapamtite**

Kada jednom postavite informacije na Internet, izgubili ste kontrolu nad njima i možda nikada nećete moći da izbrišete svaku kopiju tih informacija.

■ **Proverite**

Uvek se uverite da znate kome dajete svoje informacije da biste znali za šta će se koristiti.

■ **Razmislite**

Da li je pametno postavljati lične podatke na Web lokaciju ako ne znate za šta će se koristiti?

■ **Napomena**

Imena đaka, njihove fotografije i drugi lični podaci iz školske evidencije mogu biti objavljeni samo na Web lokaciji škole uz odobrenje đaka i njihovih roditelja.

Rečnik

■ **Antivirusni program**

Program dizajniran za sprečavanje pristupa zlonamernih programa sistemu identifikovanjem zaraženih datoteka i njihovim brisanjem ili čišćenjem.

■ **Blog**

Javni dnevnik na mreži.

■ **Soba za časkanje**

Forum na mreži u realnom vremenu u kojem korisnici pišu poruke koje se odmah pojavljuju na ekranu jedna za drugom. Poruke se zamenjuju kada se napišu nove, tako da je vidljiva samo poslednja poruka.

■ **Zaštita podataka**

Skup pravila koji osigurava poverljivost informacija. Bezbednost podataka obuhvata poverljive informacije, kao što su lični podaci, a sprovodi se kroz smernice za bezbednost informacija ili izjavu o privatnosti.

■ **Forum na mreži**

Lokacija za diskusiju na Internetu, obično sa određenom temom, na kojoj se mogu postaviti poruke pomoću formata koji određuje dobavljač usluge. Neki od foruma na mreži zahtevaju registraciju.

Neki forumi sadrže arhivu koju možete koristiti za pretraživanje određene teme. Na nekim forumima administrator ima pravo da izbriše ili uredi neke poruke ili da zabrani pristup korisniku koji se ne pridržava pravila.

Rečnik

■ **Preuzimanje**

Čuvanje datoteka sa Interneta na svom računaru.

■ **Zaštitni zid**

Softver ili uređaj dizajniran za kontrolu komunikacije između mreža ili između mreže i računara. Na primer, zaštitni zid može da ograniči saobraćaj na osnovu unapred definisanih pravila, čime se određuje da je komunikacija dozvoljena samo između određenih adresa.

■ **Haker, provalnik**

Osoba koja neovlašćeno pristupa informacionoj mreži ili sistemu organizacije ili ih koristi bez odobrenja. Napomena: termin „haker“ ima dva značenja: može se odnositi i na zaljubljenika u računare.

■ **Opasni programi: Virusi, crvi i trojanski konji**

Program ili deo programa dizajniran da prouzrokuje neželjene događaje u računarskom ili informacionom sistemu, npr. virusi, crvi ili trojanski konji.

■ **Bezbednost informacija**

Primenjena smernica koja održava rizike po bezbednost informacija pod kontrolom.

■ **Neželjena ili bezvredna pošta**

Neželjena e-pošta koja se obično šalje u marketinške svrhe. Bezwredna e-pošta se obično istovremeno šalje velikom broju primalaca.

Rečnik

■ **Pošta, e-pošta, e-mail**

E-poruka. Elektronski prenos teksta ili slika koje se šalju sa jedne adrese računarske aplikacije na drugu.

■ **Operativni sistem**

Osnovni program koji radi „između“ računara i softvera aplikacije. Operativni sistem dozvoljava računaru da kontroliše, nadgleda i koristi instalirani softver. Uobičajeni operativni sistemi su Microsoft®, Windows®, Apple® Mac-OS i Linux®.

■ **Iskačući prozor**

Novi prozor koji se otvara preko aktivnog prozora Internet pregledača. Ovaj prozor obično ne sadrži svoju Web adresu, ali to nije uvek slučaj. Iskačući prozori koji se otvaraju bez zahteva korisnika obično sadrže reklame.

■ **Server**

Program koji distribuira datoteke na računare na mreži na osnovu unapred definisanih pravila. Na primer, korisnici Interneta dobijaju svoje e-poruke od servera e-pošte mreže. Termin „server“ se obično koristi za računar na kojem se nalazi serverski program.

Rečnik

■ Virus

Zlonamerni program koji se širi tako što se kopira u druge programe. Virus se može proširiti putem datoteka, e-pošte ili Internet stranica. Računar se može zaraziti virusom kada korisnik surfuje po Internetu ili kada otvorи prilog e-pošte. Virusi mogu da smanje operativni kapacitet računara ili sistema.

■ Crv

Zlonamerni program koji se samostalno širi putem informacionih mreža. Crvi se mogu širiti putem e-pošte ili pukotina u bezbednosti informacija u Internet pregledaču ili operativnom sistemu. Čak i kada korisnik ne radi ništa, crvi mogu pristupiti nezaštićenim računarima kada je računar povezan sa Internetom. Crvi ometaju rad sistema ili računara i mogu širiti druge zlonamerne programe.

Hvala na pažnji!